

”Ken Venäjällä viipyillyt, on tuonelan jo täällä tuntenut”

Marina Tsvetajevan runoudessa on kohtia, joissa Venäjän mainitaan olevan lähellä tuonpuoleista, kuten edesmenneen runoilijatoveri Rainer Maria Rilken muistolle kirjoitetussa runoelmassa ”Uudenvuoden tervehdys” (”Novogodneje”). Heiluroidesani Allegro-junalla Helsingin ja Pietarin väliä olen itsekin herkistynyt kontrasteille. Siksi väitän, että suomalainen itsetunto periytyy yhä maksimista ”...ja venäläisiksi emme tahdo tulla”.

Ei-aineellinen, henkisyys, sielu, tuonpuoleinen ovat identiteettien eronteon kannalta keskeisiä. Sivilisaatioita erottaa toisistaan 1300 kilometrin raja. Rajanylitykset ovat pelottavia ja toiveikkaita. Rajapyykkien ohitukseen liittyy voimakas jännite. Ken tästä käy...

Korkeajännite koskettaa meitä kaikkia, onhan meneillään kansainvaellus: maarajoista vuotaa, meritse kyntää, lentokoneista purkautuu arvaamaton paljous pelokkaita ja toiveikkaita. Arvelen, että aineellisessa turvallisuudessa ja kylläisyydessä sielu kutistuu, ja päinvastoin. *Lesken ropo* (Jeesus).

Pitkään olen pallotellut ”henkisyttä” läntisen ja itäisen kristikunnan välisinä eroavaisuuksina. *Luterilaiset eivät huomaa ilmeisiäkään ihmeitä, ortodokseille kaikki on ihmettä.* Venäläisen kulttuuriortodoksian myytin elinvoimasta ei ole epäselvyyttä. Ihmiset elävät oppimansa mukaan, ja välittävät perinteet lapsilleen. Johtajat välittävät ne kansakunnalleen. Muuttumatomana säilyttäminen on itäinen hyve.

Ortodoksisuus on imeytynyt myös maallisik-

si miellettyihin elämänpireihin. Tärkeitä ovat yhteisvastuu ja rajan häivyttäminen elävien ja kuolleiden välillä. Tiedetään, että hankalissa oloissa henkiin jäävät ne, jotka pitävät kyseenalaistamatta huolta toisistaan. Toisen maailmansodan uhrauksia tehneitä ei sovi unohtaa. Ei päivää ilman muistoa, punaisia neilikoita.

Vietin vuoden päivät tiiviisti Arseni-nimisen romaanihenkilön seurassa. Jevgeni Vodolazkinin luoma hahmo on sijoitettu 1500-luvulle. Arseni elää ruttoisissa oloissa, ja hänen rakastettunsa on kuollut. Arseni pyhittää elämänsä hyvittääkseen rakastetultaan Ustinalta elämättä jääneen elämän ja lunastaakseen tämän sielun kadotuksesta. Arseni tilittää Ustinalle kaiken uskoen, että tulee kuulluksi. Arsenin toiseksi sisäiseksi kumppaniksi tulee vaelluksen edetessä matkatoveri Ambrogio, joka antaa henkensä ystävänsä puolesta. Arsenin tarina mukailee perinteisiä pyhäinelämäkertoja. Ksenia Pietarilainen otti miehensä nimen tämän kuoltua ja samastui tähän, samalla motiivilla: lunastaakseen omalla maanpäällisellä kilvoittelullaan rakastettunsa sielun tuonelasta.

Arsenin tarina on yritys kuvata ajallisuuden häviötä iankaikkiselle rakkaudelle. Tuonilmaisiin siirtyneet, mutta aina yhtä rakastetut ”omat pyhät” ovat venäläisessä elämässä kovasti läsnä. Ortodoksinen perinne sisältää esimerkkejä siitä, että vainajat tarvitsevat yhä meidän esirukouksiamme. Tämä on vastavuroista, yhteisvastuuta sekkin.

Maallisessa viihteessä, kuten Pervyi kanalin tv-draamoissa, on samoin yllin kyllin esimerk-

kejä yhteisvastuun ja vainajien muistamisen tähdellisyydestä. *Öykkäri (Mažor)* -rikossarjassa keskushahmo on nuori poliisikokelas. Öykkäri-lempinimen hän on saanut korruptoituneen, verikätisen oligarkki-isänsä perillisenä. Pojan kasvu mieheksi on perin vaikea, sillä hän epäilee isän surmauttaneen äidin. Lisäksi Öykkäri on mielistynyt lähimpään työtoveriinsa naispoliisiin, toisen työtoverin puolisoon. Osaston eversti on ankara, mutta oikeudenmukainen isäahamo, ja muistuttaa, ettei heidän osastollaan sallita mitään henkilökohtaista. Kaikki henkilökohtainen on virka-asiaa. Lojaalisuusvaatimukset lyövät toisiaan korville, ruumiita tulee kasoittain.

Loppujaksossa Öykkäri ryntää perheen liekehtivään hirsimökkiin pelastaakseen äitivainajan valokuvan seinältä. Kuvan taakse piilotetuista papereista löytyy vastaus pojan traagiseen kysymykseen. Sarjassa on kaukasialaisia palkkatappajia, huumehuriireja ja muita lainsuojattomia, jotka turvautuvat keskinäiseen klaaniyhteyteen. Muuta turvaahan heillä ei Allahin ohella ole.

Loppumetreillä palkkatappaja surmaa Mažorin isän. Suljettuaan isänsä silmät poika ”ei voi katsoa sivusta”, vaan yrittää kostaa, surullisesti. Vaikka esimies painottaa, ettei suurelle pahalle voi yhtään mitään. Ei sitten mitään...

Olen kyllästynyt pohtimaan, mitä eroja länsiluterilaisella ja itä-ortodoksisella henkisytydellä nyky-Suomessa on. Erot liittyvät mielestäni vallitsevaan yhteiskuntajärjestykseen, aineelliseen ja tekniseen tasoon. Ne eroavaisuudet ovat näkyviä ja mitattavissa, toisin kuin sielun ulottuvuudet. ”Meillä kuollaan itkien ja huutaen, koska kipulääkettä ei ole.” (Tanja, Pietari)

Henkisytyttä mittaa suhtautuminen tuonpuoleiseen menijään. Miksi vainajan arkku Suomessa pysyy siunaustilaisuudessa kiinni? Tapa alkoi kuulemani mukaan sotavainajista, joiden murskautuneita ruumiita ei rohjettu paljastaa omaisille. Ennen sotia luterilaisetkin hyvästelivät vainajat kasvoista kasvoihin.

Venäjä on opettanut kohtaamaan ei-kristillistäkin henkisytyttä. Venäjän kaksoiskotka katsoo myös itään, jossa perinteisesti annetaan paljon arvoa toisen osapuolen kunnioittamisen osoittamiselle. Tadžikkitaksikusia riepoo Pietarissa eniten paikallisten asiakkaiden systemaattinen halveksunta. Hän kertoo, miten kerrankin oli yrittänyt auttaa ajokkinsa ojaan suistanutta kuljettajaa, joka tiuskaisi: ”Kuinka voisit minua auttaa, kun et edes ole venäläinen! Sinä loukka-sit minua, Allah rankaisee sinua!” Tarina loppui silti onnellisesti: tadžikki hivutti kollegan ajokin savivellistä, miehet erosivat sovussa.

Kansainvaellusten aikana oletus Jeesuksen avusta kiistojen välimiehenä ei aina päde. Francis Fukuyama on kirjoittanut osuvasti Euroopan kulttuurista tilaa luotaavassa artikkelikokoelmassa julkaistussa artikkelissaan ”Who Are We?” (*EUNIC Yearbook*, 2015), että kehittyneissä EU-maissa nuoret muslimit syrjäytyvät ja radikalisoituvat, koska heidän on mahdotonta saada kipeästi kaipaamaansa arvostusta enempää vanhempiensa arvomaailmaan samaistumalla kuin omaan työhönsä perustuen. Valtaeliitit kokevat yleiseurooppalaisuuden enemmän päällään kuin sydämellään. Kantaeliitit teeskentelevät kehittyneensä ylivertaisiksi irrallaan taustakansallisuudesta ja -uskonnosta, ylistäen moniarvoisuutta ja sietämistä, mutta kyvyttöminä yksimielisyyteen hyvän elämän olennaisesta sisällöstä. Nyt tämän eliitin heikko kollektiivinen yhteenkuuluvuus on haastettu.

Elna Kahla

Kirjoittaja on Suomen Pietarin instituutin johtaja, Venäjän kirjallisuuden ja kulttuurin tutkija ja kääntäjä.